

Idee wędrowne. Transfery pojęć w brytyjskim, francuskim i polskim wczesnym socjalizmie (1825-1848)

W ostatniej dekadzie XIX wieku polski socjolog Ludwik Krzywicki, rozmyślając nad obecnością ruchów i idei socjalistycznych w nieuprzemysłowionych regionach Europy, ukuł pojęcie „idei wędrownych”. Za jego pomocą Krzywicki odniósł się do idei, które powstały w najbardziej rozwiniętych, uprzemysłowionych krajach i z czasem dotarły również mniej rozwiniętych, rolniczych regionów. Jak twierdził Krzywicki, „idee wędrowne” mogą odpowiadać regionalnym potrzebom, jak również wzmacniać tendencje społeczne lub gospodarcze, które już istniały w regionach „absorbujących”, nie będąc jednak w stanie wywołać w nich zupełnie nowych zjawisk.

Mój projekt częściowo odnosi się do podobnych kwestii, ponieważ jego głównym celem jest zbadanie wędrowek pojęć wczesnosocjalistycznych w Europie, ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu brytyjskiego, francuskiego i polskiego. Słowem, realizując projekt, zamierzam skupić się na transferach pojęć wczesnego socjalizmu w Europie. Ideologia ta, jak sądzę, w dużym stopniu rozwinęła się właśnie w wyniku transferów. Jej główni przedstawiciele podzielali powszechne przekonanie, że kontynent w pierwszej połowie XIX wieku, w szczególności po wojnach napoleońskich i kongresie wiedeńskim, tkwił w chaosie. Chaos ten jednak był przez nich postrzegany na różne sposoby: we Francji i Wielkiej Brytanii wczesni socjaliści podnieśli alarm analizując sytuację robotników, natomiast w Europie Środkowo-Wschodniej, gdzie nowoczesny przemysł w zasadzie nie istniał, rozważali oni przede wszystkim nowy ład międzynarodowy. Mimo tych ewidentnych różnic, wczesni socjaliści w Europie domagali się ustanowienia nowego porządku, czy też nowej Harmonii, w której wszystkie wady istniejącego świata miały zniknąć.

Realizując projekt, zamierzam badać przede wszystkim źródła drukowane (książki, wspomnienia, druki ulotne) autorstwa głównych przedstawicieli wczesnego socjalizmu. Analizując kontekst francuski skupię się na twórczości takich autorów, jak Pierre Leroux, Charles Fourier i jego uczniowie (jak np. Victor Considerant), następcy Saint-Simona (Prosper Enfantin, Saint-Amand Bazard), i Félicité Lamennais. Z kolei, skupiając się na kontekście brytyjskim, zamierzam uwzględnić przede wszystkim prace Roberta Owena i jego zwolenników. Wreszcie, przyglądając się polskiemu odłamowi tej ideologii, skupię się na dziełach osób takich, jak Ludwik Królikowski, Jan Czyński czy Stanisław Worcell. Dostęp do źródeł umożliwią mi wizyty badawcze w Krakowie, Paryżu, Amsterdamie i Londynie.

W prowadzonych badaniach stosować będę zestaw narzędzi, ulokowany na przecięciu historii pojęć, historii transferów, studiów nad tłumaczeniami i „morfologicznych” analiz ideologii politycznych. W toku realizacji projektu zamierzam opracować nie tylko studia przypadków poszczególnych „idei wędrownych”, ale także skonstruować szerszy model (czy też pojęciową topografię sieci i przepływów) wędrujących pojęć wczesnosocjalistycznych.

Efekty projektu zostaną opublikowane w formie artykułów w międzynarodowych czasopismach, jak również zaprezentowane na konferencjach naukowych w Europie i Stanach Zjednoczonych.